

Coopkracht

Memorandum 2014

Het coöperatieve decennium: Samen de groei van de coöperatieve ondernemingsvorm bevorderen

Dit document is gericht aan de partijen en kandidaten voor de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen van 25 mei 2014.

Dit Memorandum is tot stand gekomen onder leiding van Coopkracht in samenwerking met de toonaangevende actoren op vlak van de ontwikkeling van het coöperatief ondernemerschap in Vlaanderen.

Het Memorandum werd uitvoerig getoetst met de coöperatieve achterban van Coopkracht op de algemene ledenvergadering van 14 november 2013.

Voor meer informatie, gelieve contact op te nemen met Ines Rothmann (Coördinator Coopkracht), onder ines.rothmann@coopkracht.org of 03.294.16.70.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1. Inleiding.....	6
2. De coöperatieve optie – een hefboom voor transitie.....	8
3. Promotie van coöperatief ondernemen door het beleid tijdens de afgelopen regeerperiode.....	10
4. Dynamiek van de kernspelers als katalysator voor coöperatief ondernemen	13
5. Belangrijkste uitdagingen voor de Belgische coöperatieve beweging in de toekomst.....	14
6. Oproep voor de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen van 25 mei 2014	18
6.1 Aanbevelingen federaal niveau	18
6.2 Aanbevelingen Vlaams niveau.....	19
6.3 Aanbevelingen Europees niveau	23

Samenvatting

Coöperaties als hefboom naar een duurzamere samenleving

De transitie van het industriële groeimodel naar een duurzamer model onder druk van globale maatschappelijke uitdagingen is een noodzaak, willen we van Vlaanderen effectief een “economisch innovatieve, duurzame en sociaal warme samenleving” maken. Méér en ander ondernemerschap zijn hiervoor onontbeerlijk. Onder het motto “zelf, samen en beter doen” is de coöperatie van oudsher een geschikt model om gemeenschappelijke noden door samenwerking op te lossen. Coöperaties spelen dan ook een zeer belangrijke rol in ons huidig transitieproces naar een duurzamere samenleving. Want enkel de overheid en de markt alleen lijken steeds minder pasklare antwoorden te hebben.

Coöperaties zijn een oud fenomeen. Sinds de crisis beleeft het coöperatieve model echter een renaissance. In Europa alleen zijn er tenminste 160.000 coöperaties in handen van 123 miljoen leden, die aan 5,4 miljoen personen werk verschaffen en gemiddeld 5% bijdragen aan het BBP van de EU-lidstaten. Wereldwijd werken 100 miljoen mensen in coöperaties en 800 miljoen mensen zijn er lid van. De omzet van de top 300 coöperaties wereldwijd wordt geschat op 2.000 miljard USD. Dat is bijna 10% van de jaarlijkse omzet van de Fortune Global 500 ranking.

Nood aan een versnelling hoger: de tweede generatie beleidsmaatregelen

Het Vlaamse beleid ondersteunde de ontwikkeling van nieuwe en bestaande coöperaties in de afgelopen regeerperiode. Daarnaast hebben de coöperatieve ondernemers zelf zich sterk ingezet om de coöperatieve optie te promoten. De coöperatieve boodschap is nu meer gekend bij de burger en een groeiend aantal ondernemers kiest bewust voor deze manier van waardegedreven ondernemen. De coöperatieve vennootschapsvorm is niet langer een fenomeen van de land- en tuinbouw of van de financiële sector. Neen, er zijn nu coöperaties in alle sectoren van de economie, zoals woon-, zorg-, kunst- en cultuursector, de hernieuwbare energie, enzovoort.

We willen dat deze dynamiek niet stilvalt. We menen zelfs dat we naar een hogere versnelling moeten schakelen en dat een tweede generatie beleidsmaatregelen nodig is om coöperatief ondernemen verder te doen groeien.

Uitdagingen voor de coöperatieve beweging in de toekomst

De coöperatieve beweging staat voor een aantal uitdagingen. Een coherent beleid op Vlaams, federaal en Europees niveau kan coöperatief ondernemerschap stimuleren zodat coöperaties tegen 2020 de motor voor duurzame ontwikkeling worden in ons land:

1. **De coöperatieve identiteit en boodschap wordt onvoldoende duidelijk en coherent uitgedragen.** Omwille van de grote verscheidenheid binnen het coöperatief ondernemen, geeft het Wetboek van vennootschappen de oprichters van de coöperatieve vennootschappen grote vrijheid op statutair vlak. Hierdoor is deze vorm van handelsvennootschap erg populair, ook buiten de essentie van het coöperatieve. Gevolg daarvan is dat veel van de bijna 30.000 coöperaties in ons land niet volgens de ethische basisprincipes van coöperatief ondernemen handelen. We hebben echter nood aan een krachtig gevoel van gedeelde identiteit en samenhang ook een duidelijke coöperatieve boodschap om te waarborgen dat het brede publiek weet waar echte coöperatieve ondernemers

voor staan en wat men van hen mag verwachten. Hiervoor is een eenduidige wet- en regelgeving een vereiste. Daarnaast is het belangrijk dat coöperaties de internationaal erkende coöperatieve principes kennen en toepassen in hun bedrijfsvoering en dat de krachten van coöperatief ondernemerschap sterker door wetenschappelijk onderzoek worden onderbouwd.

2. Er is een sterk **gebrek aan kennis over de coöperatieve optie** binnen alle lagen van het onderwijssysteem en de relevante beroepsbeoefenaars (bv. juristen, accountants, notarissen).
3. Steeds meer burgers slaan de handen in elkaar om vanuit een cocreatiegedachte, samen innovatieve ideeën en gedragen acties te ontwikkelen. Dit gebeurt in vele sectoren zoals kinderopvang, woonzorg en hernieuwbare energie. **De kracht van de coöperatie is echter nog onvoldoende geëxploreerd in een aantal sectoren**, ondanks haar innovatieve, maatschappelijk verantwoorde en tegelijk bedrijfseconomisch efficiënte benadering.

Coopkracht beleidsaanbevelingen om de groei van de coöperatieve economie te faciliteren

Coopkracht stelt daarom vier grote pistes voor die het coöperatieve decennium inluiden. Die kunnen een dynamiek en synergie creëren die de coöperatieve economie in de komende vijf jaar sterker zal doen groeien zowel op Vlaams, federaal als Europees niveau:

1. **Onderzoek naar de verbetering van het wettelijk en regelgevend kader voor coöperaties en opstart van het debat bij de kernspelers.** Uit het huidig wettelijk en regelgevend kader kunnen coöperaties geen gedeelde coöperatieve identiteit afleiden, noch de ethische maatstaven die hiermee gepaard. De vraag dringt zich op of een wijziging van de regelgeving omtrent coöperatieve vennootschappen een geschikt middel is om deze identiteit te waarborgen. Zo ja, op welke manier? Zo niet, welke zijn de alternatieven?
2. **Sterkere verankering van coöperatief ondernemen in alle lagen van het onderwijs**, door het gedachtegoed op te nemen in de onderwijsplannen en eindtermen van het secundaire en tertiaire onderwijs. Daarnaast hebben we nood aan een European Business School for Cooperative Entrepreneurs. We moeten de ontwikkeling van kennis en vaardigheden die nodig zijn voor (coöperatief) ondernemerschap bij de toekomstige generatie stimuleren.
3. **Ondersteuning van nieuwe initiatieven in een aantal sectoren en exploratie van de kracht van de coöperatie.** De overheid speelt in dit proces een belangrijke rol als regisseur, regelgever en potentiële vennoot via haar specifieke financieringsvehikels. Bij de ontwikkeling van deze sectoren werken verschillende beleidsdomeinen best samen, stemmen ze hun beleid complementair op elkaar af en stellen ze voldoende structurele experimenteerruimte ter beschikking.
4. **Een samenhangend en wederzijds bevruchtend ondersteuningsaanbod** met kennis, informatie en financiering, bestaande uit promotie, eerste- en tweedelijnsadvies, vorming, kennisdeling en -ontwikkeling en de erkenning van Coopkracht als gesprekspartner voor de overheid.

De aanbevelingen betreffende het wettelijk en regelgevend kader is een federale bevoegdheid. De andere pistes hebben betrekking op het Vlaamse niveau. Op Europees niveau onderschrijft Coopkracht de recente aanbevelingen van het Europees Parlement in zijn verslag van 12 juni 2013.

We zullen in samenwerking met Cooperatives Europe het beleid van de EU-Commissie en andere relevante directoraten ten gunste van de coöperaties blijven beïnvloeden.

1. Inleiding

Vandaag zitten we middenin een grote transitiebeweging op economisch, ecologisch en maatschappelijk vlak. De opeenvolgende economische, sociale en ecologische crisissen van de laatste jaren lijken steeds meer structureel van aard te zijn. Het overheersende groeiparadigma met zijn systematische rooibouw op mens, milieu en samenleving heeft ruimschoots zijn onvolkomenheden aangetoond. De economie is een doel op zich geworden in plaats van een middel. Conventionele bedrijven, die vooral door winstmaximalisatie gedreven zijn, en ook de staat hebben onvoldoende kunnen aantonen dat ze passende antwoorden op deze structurele crisissen kunnen bieden.

We hebben nood aan méér ondernemerschap en ander ondernemerschap zodat we van Vlaanderen effectief een “economisch innovatieve, duurzame en sociaal warme samenleving” kunnen maken. **De transitie van het industriële groeimodel naar een duurzamer (groei)model onder druk van globale maatschappelijke uitdagingen is een vereiste**, zoals het Innovatiecentrum Vlaanderen recent nogmaals beklemtoonde.

Steeds meer mensen zijn de laatste jaren met volle kracht aan de slag gegaan om nieuwe, creatieve initiatieven uit de grond te stampen met meer aandacht voor duurzaamheid, maatschappelijk rendement en waarbij de burger steeds meer het heft in eigen handen neemt. Denk aan de coöperaties of aan bewegingen zoals de *peer-to-peer* economie, alternatieve muntsystemen, de *sharing* economie, het beheer van gemeenschappelijke goederen, sociale innovatie door co-creatie, e.d. Deze transitiebeweging is geen fenomeen dat overgaat, dat kleinschalig is en weinig impact heeft. De transitie naar een postindustriële samenleving is een feit.

Onder het motto “zelf, samen en beter doen” is de coöperatie van oudsher een geschikt model om gemeenschappelijke noden door samenwerking op te lossen. Coöperaties spelen dan ook een zeer belangrijke rol in ons huidig transitieproces naar een duurzamere samenleving. Coöperatief ondernemen is zeer aantrekkelijk omwille haar innovatieve, maatschappelijk verantwoorde en tegelijk bedrijfseconomisch efficiënte benadering.

De overheid speelt een belangrijke, weliswaar veranderende rol in dit transitieproces. Vandaag worden we geconfronteerd met een zich terugtrekkende en op zelfredzaamheid aansturende overheid. Op zoek naar een nieuw bestuursmodel, is er nood aan een overheid die transformatieve processen faciliteert en activeert en dat doet door decentrale, bottom-up beleidsmodellen.

Mede dankzij het Vlaamse beleid kreeg die de ontwikkeling van nieuwe en bestaande coöperaties de afgelopen regeerperiode een duwtje in de rug. Hierdoor werd coöperatief ondernemen zichtbaar gemaakt bij de burger. Ook de coöperatieve ondernemers zelf hebben zich sterk ingezet om de coöperatieve optie te promoten en te ondersteunen. De coöperatieve boodschap is nu meer gekend bij de burger. Een groeiend aantal ondernemers kiest ook bewust voor deze manier van waardegedreven ondernemen. De coöperatieve vennootschapsvorm is niet langer een fenomeen van de land- en tuinbouw of van de financiële sector. Neen, coöperaties komen steeds meer voor in alle sectoren van de economie, waaronder in de woon-, zorg-, kunst- en cultuursector en de hernieuwbare energie.

Maar deze beleidsdynamiek mag niet stilvallen. We menen zelfs dat we een versnelling hoger moeten schakelen en dat een tweede generatie beleidsmaatregelen nodig is om het coöperatief ondernemen verder te doen groeien.

Dit Memorandum heeft als doel de partijen en kandidaten voor de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen van 25 mei 2014 op te roepen om rekening te houden met onze visie en aanbevelingen over hoe de coöperatieve economie in Vlaanderen in de toekomst het best ondersteund kan worden. Onderhavige voorstellen (hoofdstuk 6) hangen samen en kunnen een versterkte dynamiek en synergie creëren binnen een beleidsperiode van vijf jaar. Inleidend schetsen we hoe coöperatief ondernemen een hefboom kan zijn naar een duurzamere maatschappij (hoofdstuk 2), wat we tot nu toe hebben bereikt (hoofdstuk 3 en 4), en voor welke uitdagingen we de komende vijf jaar staan (hoofdstuk 5).

In dit Memorandum hebben we voor een aantal invalshoeken gekozen:

- Dit Memorandum stelt alleen de uitdagingen en aanbevelingen in de kijker die door de beleidsmakers op Vlaams, federaal of Europees niveau opgepakt kunnen worden. Uiteraard zijn er een hele reeks uitdagingen die we als coöperatieve beweging zelf met veel enthousiasme en eigen resources zullen oppakken maar die we niet als prioritair actiedomein van de overheid beschouwen.
- Dit Memorandum doet dan ook geen uitspraken over voorstellen die eventueel door lokale overheden zouden kunnen opgepakt worden. Alleen de beleidsniveaus waarvoor verkiezingen op 25 mei 2014 plaatsvinden komen aan bod.
- Als we het hebben over “Samen de groei van de coöperatieve ondernemingsvorm bevorderen”, dan leggen we eerder de nadruk op het bevorderen van de coöperatieve vennootschapsvorm, dan op coöperatief ondernemen als houding of denkkader.
- Gezien de diversiteit aan ondernemingscontexten waarin coöperaties in Vlaanderen vandaag opereren, houdt dit Memorandum rekening met de behoeften van de verschillende types van coöperaties (bv. consumenten-, burger-, werknemers-, producentencoöperaties, ...). Dit weerspiegelt ook het inclusief karakter van Coopkracht als koepelorganisatie.

2. De coöperatieve optie – een hefboom voor transitie

Coöperaties zijn belangrijke spelers in België en Europa. Ze leveren een belangrijke bijdrage tot werkgelegenheid, duurzame ontwikkeling en economisch pluralisme. Een recente schatting van het Europees Parlement toont aan dat er tenminste 160.000 ondernemingen zijn in handen van 123 miljoen leden, die aan 5,4 miljoen personen werk verschaffen en gemiddeld 5% bijdragen aan het BBP van de lidstaten van de EU.¹ De World Co-operative Monitor² schat de omzet van de top 300 coöperaties wereldwijd op 2.000 miljard USD. Dat is bijna 10% van de jaarlijkse omzet van de Fortune Global 500 ranking. Terecht merkt de VN-secretaris-generaal Ban Ki-moon op: “Co-operatives are a reminder to the international community that it is possible to pursue both economic viability and social responsibility”. Charles Gould, Algemeen Directeur van de internationale koepelorganisatie voor coöperaties (ICA), benadrukt bovendien: “This new data [World Co-operative Monitor 2012] demonstrates that not only do co-operatives have significant scale, but that this scale is sustainable even in the face of difficult global economic conditions”.

In tijden van crisis zijn coöperaties veerkrachtiger gebleken dan veel conventionele ondernemingen en ze stimuleren doeltreffend het bedrijfsleven op micro-economische schaal. Ze fungeren als springplank voor duurzame ontwikkeling en werkgelegenheid. Ze dragen bij tot echt economisch pluralisme en zijn een onmisbaar element van de economie. Coöperaties zijn in staat doeltreffend en doelmatig te voorzien in bestaande en nieuwe behoeften in sectoren als die van het beheer van cultuurgoederen, de creatieve sector, de ecologische duurzaamheid, etc.³

België telde eind 2010 maar liefst 26.626 coöperatieve vennootschappen en we moeten alleen Spanje en Italië voorbij laten gaan wat het aantal coöperaties betreft. De totale omzet van de 131 (grootste) erkende coöperaties in België alleen al bedroeg in 2010 ongeveer 4,2 miljard euro. Ze vertegenwoordigen 23 % van de coöperatieve omzet in België, wat overeenkomt met 1,2 % van ons BBP. Ook al zijn gegevens van het totale economische gewicht van de bijna 30.000 coöperaties (nog) niet beschikbaar, lijkt het niet vergezocht dat de omzet vele malen groter is en we het Europese gemiddelde van 5% van het BBP halen.⁴

Coöperaties bevorderen de sociale cohesie in een maatschappij. Ze zijn een goed instrument tegen ongelijkheid. Want coöperatief ondernemen is ondernemen met een menselijk gezicht met aandacht voor transparantie, participatie en betrokkenheid van de burger. Bovendien heeft de toegenomen behoefte aan **lokale verankering van het aandelenkapitaal** – en daaruit voortvloeiend ook de controle van de onderneming – de coöperatie opnieuw in het vizier gebracht.

Coöperatief ondernemen heeft de laatste jaren versterkt in de kijker gestaan en is *hip, hot and happening*. 2012 werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het Internationaal Jaar van de Coöperaties. Nooit eerder kreeg coöperatief ondernemen meer aandacht in binnen- en buitenland en werd het model gevierd door miljoenen aanhangers van het coöperatieve gedachtegoed in België en in

¹ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0301+0+DOC+XML+V0//NL>

² <http://euricse.eu/en/node/2251>

³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2013-0301&language=EN&ring=A7-2013-0222>

⁴ Van Opstal, W. (2012) Coöperaties in België. Profielschets 2005-2010. Leuven: CESOC-KHLeuven & Coopburo.

de wereld. Sindsdien raken steeds meer mensen geboeid door deze manier van ondernemen. Vele nieuwe coöperaties in de meest uiteenlopende en vaak zeer innoverende sectoren werden opgestart. Vele bestaande coöperaties herontdekken het gedachtegoed en werken er hard aan om hun bedrijfsvoering nog duurzamer en coöperatiever te maken.

3. Promotie van coöperatief ondernemen door het beleid tijdens de afgelopen regeerperiode

Vlaams niveau

In het Vlaams gewest zagen we tijdens de regeerperiode 1999-2004 weinig aandacht van het beleid voor het coöperatief ondernemen. Daarna ging het beleid in op de roep van de sector om het coöperatief leven en werken in Vlaanderen beleidsmatig te steunen. In de afgelopen regeerperiode werd een coherent beleid gevoerd dat de ontwikkeling van nieuwe en bestaande coöperaties een duw in de rug gaf. Coöperatief ondernemen werd opgenomen in de Beleidsnota Sociale Economie 2009-2014 van het Vlaamse ministerie WSE, wat op vrij korte termijn tot de oprichting van tientallen nieuwe coöperaties leidde. Ook kennen we reeds geruime tijd de positieve gevolgen van de startsteun van de Vlaamse overheid voor land- en tuinbouwers die zich coöperatief groeperen om de afzet van hun producten gezamenlijk te organiseren.

Meer specifiek leidde de Vlaamse beleidsdynamiek tot de volgende realisaties:

- Om de coöperatieve ondernemingsvorm en –filosofie te promoten, is communicatie nodig, naast een slimme bundeling van beschikbare informatie, instrumenten en goede praktijken. De **portalsite www.cooperatiefvlaanderen.be** werd ontwikkeld en is sinds oktober 2011 online.
- De uitbouw van het coöperatief ondernemerschap start met de ondersteuning van beginnende ondernemers. Via collectieve **infosessies en individuele eerstelijns- en tweedelijnssteuning** worden coöperatieve ondernemers met plannen aangesproken en ondersteund. In 2011 werden vier infosessies georganiseerd en 30 individuele dossiers behandeld. In 2012 werden deze inspanningen verdergezet met als resultaat dat tot op heden ongeveer 50 eerstelijns- en 20 tweedelijnsadvies dossiers werden behandeld.
- In mei 2011 werd ook het **VIONA-onderzoek ‘De meerwaarde van het coöperatief model voor hedendaagse en toekomstige maatschappelijke uitdagingen’** succesvol afgerond. Dit onderzoek geeft een overzicht van zowel sociale als economische voordelen van coöperatieve modellen.
- Het Vlaams Agentschap WSE lanceerde zowel in 2011 als 2012 een oproep voor **pilootprojecten**. Van de 65 ingediende projecten konden er met de beschikbare middelen 16 gehonoreerd worden. Zij werkten aan een blauwdruk (een businessmodel) voor nieuwe of vernieuwende organisatie- en financieringsmodellen voor coöperatief ondernemen. In de loop van 2012 werden drie werksessies georganiseerd rond de opmaak van de blauwdrukken.
- In 2012 werden nog twee bijkomende oproepen gelanceerd vanuit ESF. De eerste van deze **ESF-oproepen** resulteerde in 14 goedgekeurde projecten, die op 1 september 2012 van start zijn gegaan. Met de restmiddelen van deze oproep werd begin juli 2012 een tweede oproep gelanceerd waarvan 13 goedgekeurde projecten van start gingen op 1 januari 2013.
- Het actieplan coöperatief ondernemen van de Vlaamse overheid stelt ook de bevordering van netwerking en ontmoeting rond coöperatief ondernemen voorop. In juni 2012 en 2013 werd telkens een **jaarlijks coöperatief** evenement georganiseerd, waar honderden deelnemers hun gedachten en ervaringen uitwisselden.
- Het sluitstuk van de Vlaamse strategie was de inbedding van de coöperaties in het Vlaamse beleid sociale economie. Binnen het beleid sociale economie werden de coöperaties gevat in het **nieuwe decreet voor de ondersteuning van het sociaal ondernemerschap**.

Federaal niveau

De bevoegdheid om het **wet- en regelgevend kader** te scheppen ligt op het federaal niveau.

In België is de coöperatieve vennootschap een specifieke vorm van een handelsvennootschap, met als kenmerk dat ze een variabel aantal vennoten en kapitaal heeft. De coöperatieve vennootschappen worden geregeld door de artikelen 350 en volgende van het Wetboek van Vennootschappen.

Omwille van de grote verscheidenheid binnen het coöperatief ondernemen geeft het Wetboek van vennootschappen de oprichters van de coöperatieve vennootschappen grote vrijheid op statutair vlak. Hierdoor is deze vorm van handelsvennootschap erg populair, ook zonder de essentie van het coöperatieve.

Net om de coöperatieve vennootschappen die de coöperatieve waarden en beginselen respecteren te onderscheiden van de meer commerciële ondernemingen die deze vorm hebben aangenomen omdat het hen schikt, kan de minister die bevoegd is voor Economie een **erkenning** verlenen. De erkende coöperatieve vennootschappen vormen het institutionele draagvlak op basis waarvan de Nationale Raad voor de Coöperatie werd opgericht in 1955.

De erkenningsvoorwaarden verwijzen naar een aantal principes van coöperatief ondernemen, zoals daar zijn:

- De vrijwillige toetreding
- Gelijk stemrecht of beperking van het stemrecht op de algemene vergadering
- De aanstelling van bestuurders door de algemene vergadering
- Een matig dividend
- Een restorno aan de vennoten in relatie tot de transactie met de coöperatie

In 2013 steeg het aantal erkende coöperaties tot slechts een 500-tal van de 26.626 coöperaties in België.⁵

In juli 2013 werd de samenstelling en de werking van de **Nationale Raad voor Coöperatie hervormd**. De vier sectoriële commissies worden opgeheven, aangezien ze niet meer beantwoordden aan de realiteit van de coöperatieve wereld en de sociale economie. De raad bestaat voortaan uit een algemene vergadering waaraan alle coöperatieve vennootschappen kunnen deelnemen. Een bureau zal de adviesbevoegdheid van de Nationale Raad voor Coöperatie uitvoeren. De structuur wordt vereenvoudigd terwijl de vertegenwoordiging verbeterd wordt. Daarnaast wordt de erkenning van coöperatieve vennootschappen eenvoudiger. Hun erkenning blijft voor onbepaalde duur gelden.

Deze hervorming geeft de Nationale Raad voor Coöperatie de kans om zijn rol als promotor van de coöperatieve sector in België verder te zetten.

Het Internationaal Jaar van de Coöperatie 2012 was een inspirerend en energiek jaar en heeft het coöperatieve model sterk in de kijker gezet. Ook de NRC vierde de afsluiting van dit jaar samen met honderden aanhangers van de coöperatieve beweging op het **Symposium 'Coöperaties: een leerrijk verleden, een beloftevolle toekomst' op 22 november 2012**.

⁵ Van Opstal, W. (2012) Coöperaties in België. Profielschets 2005-2010. Leuven: CESOC-KHLeuven & Coopburo.

Europees niveau

Op het niveau van de Europese Unie ging de aandacht vooral naar het verdedigen van de eigenheid van de coöperaties in een Europese context die haast uitsluitend aandacht heeft voor kapitaalsvennootschappen en haar beleid hierop afstemt.

In dat kader ging veel aandacht naar de nieuwe **boekhoudnormen IAS** die het variabel kapitaal, toch een wezenlijk kenmerk van de coöperatie, wou kwalificeren als vreemd vermogen op lange termijn in plaats van als eigen vermogen, wat zou leiden tot ernstige problemen in verband met solvabiliteitsratio's. Met de IFRIC-2-interpretatie werd in 2003 een compromis bereikt. Co-operatives Europe – de Europese koepelorganisatie voor coöperaties– richtte vervolgens een expertengroep op die dit thema nauwgezet verder blijft volgen.

Daarnaast stonden de Europese vertegenwoordigers van de coöperaties op de bres voor het toelaten van een **specifiek coöperatief statuut** in de diverse lidstaten en de daarbij horende voordelen die steeds meer onder druk komen te staan omwille van stringente concurrentieregels.

Ten slotte werd bij de herdefiniëring van het begrip **Corporate Social Responsibility** op Europees niveau (bescheiden) rekening gehouden met de coöperatieve eigenheid ten opzichte van vooral multinationale belangen zoals het volgende citaat verduidelijkt: "Certain types of enterprise, such as cooperatives, mutuals, and family-owned businesses, have ownership and governance structures that can be especially conducive to responsible business conduct".

4. Dynamiek van de kernspelers als katalysator voor coöperatief ondernemen

Naast de uitvoering van het actieplan van de Vlaamse overheid, hebben verschillende spelers in de coöperatieve beweging honderden eigen initiatieven op vlak van sensibilisering, kennisdeling en ontwikkeling, wetenschappelijk onderzoek, netwerking, opleiding en advisering omgezet om de coöperatieve beweging te steunen. Om er enkele te noemen:

- Coopkracht bevorderde de **netwerking** tussen coöperaties en organiseerde in dit kader verschillende worldcafés, workshops en intervisiereksen. Coopkracht schreef **discussiepapers** (Coopkranten) en bracht **beleidsadvies** uit aan de Vlaamse en federale overheid;
- De adviesbureaus Febecoop en Coopburo ondersteunden tientallen startende en bestaande coöperaties alsook de pilootprojecten met **eerste- en tweedelijnsadvies en opleiding**. Ze ontwikkelden diverse **handboeken** en gidsen voor starters. Ook werden methodieken ontwikkeld i.v.m. het omzetten van coöperatief ondernemen in de praktijk. Ze **sensibiliseerden ook regelmatig leerlingen en studenten** over de krachten van de coöperatieve optie.
- CESOC publiceerde in samenwerking met Coopburo twee **wetenschappelijk studies**: ‘Coöperaties in België: profielschets 2005-2010’ en ‘Top 100 van de grootste Belgische coöperatieve vennootschappen in 2011’. En ook HIVA voerde bijkomend wetenschappelijk onderzoek uit over coöperatief ondernemen, bv. het VIONA onderzoek.
- Met veel gedrevenheid organiseerden de vele coöperaties in ons land zelf de meest uiteenlopende activiteiten zoals workshops, bedrijfsbezoeken, open bestuursvergaderingen en informatieavonden over hun manier van ondernemen en brachten zo de coöperatie optie dichterbij de burger en bij de rechtstreeks betrokken vennoten van coöperaties.

5. Belangrijkste uitdagingen voor de Belgische coöperatieve beweging in de toekomst

Om de coöperatieve vennootschapsvorm te laten groeien en tegen 2020 de motor voor duurzame ontwikkeling in ons land te worden, staat de coöperatieve beweging echter voor een aantal stevige uitdagingen, **die vragen om een coherent beleid op Vlaams, federaal en Europees niveau.**

De coöperatieve identiteit wordt onvoldoende duidelijk en coherent uitgedragen

Coöperaties hebben vele malen aangetoond dat ze een echt alternatief zijn voor de conventionele ondernemers en tegelijk ook een hefboom naar een duurzamere maatschappij verzekeren. Om deze boodschap coherent en duidelijk uit te dragen, moet er duidelijkheid zijn over hoe coöperaties gedefinieerd worden en hoe ze zich onderscheiden van andere ondernemingsvormen. Alleen zo kunnen we een krachtig gevoel van gedeelde identiteit en samenhang scheppen. Alleen zo kunnen we de coöperatieve waarden en principes als een merk of een duidelijke boodschap bij een breder publiek neerzetten. Dan weet de burger waar coöperatieve ondernemers voor staan en wat ze mogen verwachten.

Er zijn drie vereisten om onze coöperatieve identiteit versterkt uit te kunnen dragen.

- **Een eenduidige wet- en regelgeving.** In tegenstelling tot een aantal andere Europese landen zijn in België de coöperaties erkend door de vennootschapswetgeving. Om de basisprincipes van coöperatief ondernemen te bevorderen werkt men in België sinds 1955 met een erkenningssysteem, waarbij coöperaties die volgens een aantal coöperatieve principes werken een erkenning kunnen aanvragen voor de NRC. Dit kwaliteitslabel biedt vervolgens een aantal (fiscale) voordelen. Bovendien werd het statuut van de Vennootschap met Sociaal Oogmerk gecreëerd voor ondernemingen die commerciële activiteiten uitvoeren maar tegelijk ook sociale doelstellingen navolgen en niet gericht zijn op de verrijking van de vennoten. Het cvba-so statuut beoogt een juridische leemte op te vullen tussen het vzw en vennootschapsstatuut en sluit nauw aan bij de coöperatieve principes. Veel coöperaties met een sociaal oogmerk kiezen hier dan ook voor. Het verbaast niet dat coöperaties die volgens de coöperatieve identiteit en principes willen werken in de praktijk voor een complex wet- en regelgevend kader staan dat het kiezen van de juiste rechtsvorm niet eenvoudiger maakt. Bovendien kunnen Belgische coöperaties geen gedeelde coöperatieve identiteit afleiden uit dit wet- en regelgevend kader. *Ten eerste* komt de definitie voor coöperatieve vennootschappen zoals is vastgelegd in de Belgische vennootschapswetgeving (Art. 350) niet overeen met de definitie voor coöperaties van de International Co-operative Alliance⁶. De Belgische definitie benadrukt de veranderlijkheid van kapitaal en vennoten terwijl de ICA-definitie de klemtoon legt op drie aspecten: (i) coöperaties hebben als doel het vervullen van een gemeenschappelijke (sociaaleconomische) behoefte en zijn organisaties (ii) waar het eigenaarschap bij de vennoten ligt en (iii) die democratisch bestuurd en gecontroleerd worden. *Ten tweede* kent ze een grote statutaire vrijheid op het vlak van de praktische organisatie van een coöperatie en stelt ze geen eisen op het vlak van de concrete integratie van de ICA-principes en waarden voor coöperaties. In de praktijk leidt

⁶ De Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA) definieert een coöperatie als: "... een autonome organisatie van personen die zich vrijwillig verenigen om hun gemeenschappelijke economische, sociale en culturele behoeften en ambities te behartigen door middel van een onderneming waarvan ze samen eigenaar zijn en die ze democratisch controleren."

dit ertoe dat er veel coöperaties worden opgericht die niet volgens het ethische waardenkader werken. *Ten derde* zorgt ook de NRC-erkenning voor hoofdbreken. De voordelen van een erkenning zijn niet altijd even transparant en relevant. De erkenningsvoorwaarden omarmen maar heel beperkt een aantal coöperatieve waarden. Bovendien zijn slechts 2% van alle Belgische coöperaties erkend. De stelling dat de overige coöperaties niet zouden voldoen aan de erkenningsvoorwaarden wordt tegengesproken door de realiteit van de vele waardegedreven coöperaties die deel uitmaken van coöperatieve netwerken als Coopkracht of de weg vinden naar de coöperatieve dienstverleners zoals Febecoop en Coopburo. Voor vele coöperaties wegen de voordelen van de erkenning niet op tegen de inspanning. Daarnaast heeft de NRC te weinig middelen om de erkenning algemeen bekend te maken.

- **Coöperaties kennen de internationaal erkende coöperatieve principes (de ICA-principes⁷) en passen deze in hun bedrijfsvoering toe.** De praktijk leert dat de meeste coöperaties de ICA-principes onvoldoende kennen. Toch blijkt dat de coöperatieve waarden bijna vanzelf door vele coöperaties worden toegepast, al pakken ze er vaak helemaal niet mee uit of weten ze niet dat hun coöperatieve werking volgens de ICA-principes werkt. Veel coöperaties weten vaak zelf niet hoe ver ze uiteindelijk zullen gaan in de vertaling van de principes. Ze passen ze min of meer toe, terwijl het wet- en regelgevend kader geen duidelijke voorwaarden oplegt. Bovendien blijkt dat vele coöperaties meer met de ICA-principes willen werken maar botsen ze op het feit dat er geen richtlijnen bestaan over hoe ze precies met de ICA-principes kunnen omgaan en hoe ze toe te passen op de bedrijfsvoering. Bestaande instrumenten voor bedrijfsvoering en rapportering houden immers geen rekening met coöperatief ondernemen in het algemeen en met de ICA-principes in het bijzonders. De NRC erkenning is een ontoereikend instrument voor de waardegedreven coöperaties om zich te kunnen onderscheiden van anderen.
- **De krachten van coöperatief ondernemen worden bewezen.** Het is essentieel dat we kennis hebben over het economisch gewicht en maatschappelijke meerwaarde van coöperaties in België, welke bijdrage ze leveren aan de verduurzaming van onze economie en welke coöperaties volgens de coöperatieve identiteit ondernemen. Zo kunnen we de coöperatieve boodschap duidelijker en transparanter uitdragen. We moeten antwoorden ontwikkelen op de huidige en toekomstige uitdagingen waar deze ondernemingsvorm mee geconfronteerd wordt, zodat coöperatief ondernemen kan demonstreren dat het een waardig alternatief is voor de conventionele manier van ondernemen. De versterkte media-aandacht voor coöperatief ondernemen maakte dit gedachtegoed de laatste jaren meer bekend bij het breder publiek. Helaas wordt er te weinig systematisch wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd dat een antwoord op deze vragen kan bieden.

⁷ De ICA-principes zijn de internationaal erkende coöperatieve principes, opgesteld door de International Co-operative Alliance (ICA). De zeven principes zijn: vrijwillig en open lidmaatschap, economische betrokkenheid, democratische besluitvorming, onafhankelijkheid, ledenvorming en informatieverstrekking, coöperaties werken samen, en betrokkenheid bij de gemeenschap. De ICA-principes vinden hun oorsprong in de Rochdale principes. Dat zijn de coöperatieve principes die een van de oudste coöperaties ter wereld in Rochdale hanteerde. De zeven ICA-principes in hun huidige vorm werden opgesteld in 1995.

Gebrek aan kennis over de coöperatieve optie binnen het onderwijssysteem en bij de relevante beroepsbeoefenaars (bv. juristen, accountants, fiscalisten, notarissen)

Als we willen dat coöperatief ondernemen groeit in ons land, is het belangrijk dat de toekomstige, jonge ondernemersgeneratie de coöperatieve optie kent en hiervoor kiest. Uit de Internationale Declaratie van de Jeugd over 'Coöperatief Ondernemen 2012' blijkt dat de waarden die ten grondslag liggen aan coöperatief ondernemen een sterke aantrekkingskracht hebben op jongeren.⁸ In het bijzonder de participatieve en democratische manier om een coöperatie te besturen en de lange-termijn en maatschappelijke doelstellingen van coöperaties helpen jongeren andere beslissings- en leiderschapsmodellen te ontdekken en de voordelen van multi-stakeholderoverleg te waarderen. De coöperatieve optie maakt hen duidelijk dat ze maatschappelijke doelstellingen en rendement kunnen behalen door ondernemerschap.

Maar omwille van de leemte in het onderwijsaanbod hebben coöperaties het vaak moeilijk om managers te vinden die de leiding van de organisatie kunnen overnemen. Ook zien we dat het onderwijs de klemtoon legt op de conventionele ondernemingsvormen zoals de nv of bvba. Er is dus een duidelijke leemte in de communicatie over deze vennootschapsvorm in alle lagen van het onderwijssysteem.

Daarnaast is er een gebrek aan kennis over het coöperatieve statuut bij de ondersteunende beroepsbeoefenaars zoals juristen, accountants, fiscalisten en notarissen. Daardoor moeten coöperaties vaak een lange weg afleggen om relevant en goed advies te krijgen bij de opstart en groei van hun onderneming.

De kracht van de coöperaties nog onvoldoende benut in nieuwe sectoren

Vandaag worden we opnieuw geconfronteerd met een zich terugtrekkende en op zelfredzaamheid aansturende overheid. De torenhoge uitdagingen op het vlak van demografie, globalisering en milieu zijn omgekeerd evenredig met de schaarse overheidsmiddelen. Tegelijk wijst de praktijk uit dat domeinen als gezondheids- en bejaardenzorg, hergebruik, cultuur of zelfs energievoorziening best niet helemaal of helemaal niet aan de vrije markt mogen overgelaten worden.

Omdat er tal van dwingende noden in de samenleving niet adequaat ingevuld worden, ondersteunde de Vlaamse overheid tientallen pilootprojecten in tien nichesectoren om nieuwe of vernieuwende organisatie- en financieringsmodellen voor coöperatief ondernemen te ontwikkelen. Dit heeft een flinke duw gegeven aan startende coöperatieve ondernemers in nieuwe sectoren. Startende ondernemers kunnen terecht bij gespecialiseerde adviesbureaus voor eerste en tweedelijnsadvies.

Daarnaast zien we elke dag om ons heen dat steeds meer burgers de handen in elkaar slaan om vanuit een cocreatiegedachte, samen innovatieve ideeën en gedragen acties te ontwikkelen (bv. kinderopvang, woonzorg, hernieuwbare energie). Denk bijvoorbeeld aan de bewegingen zoals *peer-to-peer* economie, alternatieve muntsystemen, de *sharing* economie, het beheer van gemeenschappelijke goederen, sociale innovatie, e.d. Er is dus een steeds sterkere onderstroom in het Vlaamse en mondiale economisch landschap dat de laatste jaren veel van de principes van coöperatief ondernemen kan en wil integreren. Transformatieve oplossingen zijn nodig om cocreatie te stimuleren met meer aandacht voor de activatie van de burger, samenwerking tussen de verschillende initiatieven en bewegingen, de veranderende rol

⁸

http://social.un.org/coopsyear/documents/closing/YouthStatement.pdf?goback=.gmr_4094859.gde_4094859_member_194825431

van de overheid en haar faciliterende wet- en regelgeving, alsook de link met (coöperatief) ondernemerschap. We zien dat veel initiatieven (nog) onvoldoende tot bloei kunnen komen omdat er te weinig en te weinig structurele experimenteerruimte ter beschikking staat om nieuwe ideeën te testen en te up-scalen.

Wij menen dan ook dat binnen deze sectoren en initiatieven de kracht van de coöperatie verder geëxploreerd kan worden omwille van haar innovatieve, maatschappelijk verantwoorde en tegelijk bedrijfseconomisch efficiënte benadering.

Ook is het een uitdaging om zo waarden als democratie, gelijkheid, onderlinge solidariteit en samenwerking opnieuw een plaats in het ondernemerschap te geven.

Uitdaging hierbij is het leveren van een kwalitatieve en duurzame dienstverlening, zowel voor de burger als de samenleving en tegelijk de solidariteit tussen zwakkere en sterkere leden van de coöperatie in te bedden.

6. Oproep voor de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen van 25 mei 2014

Onderhavige voorstellen hangen volgens ons samen en kunnen een dynamiek en synergie creëren die de coöperatieve economie sterker zal doen groeien in de komende vijf jaar, zowel op Vlaams federaal niveau als binnen Europa.

Concreet gaat het om vier grote pistes die het coöperatieve decennium inluiden.

Terwijl de aanbevelingen omtrent het wettelijk en regelgevend kader een federaal actiedomein vormen, hebben de andere pistes betrekking op het Vlaamse niveau. Wat het Europees niveau betreft, onderschrijft Coopkracht de recente aanbevelingen van het Europees Parlement in zijn verslag van 12 juni 2013. We zullen we in samenwerking met Cooperatives Europe het beleid van de EU-Commissie en andere relevante directoraten ten gunste van de coöperaties blijven beïnvloeden.

6.1 Aanbevelingen federaal niveau

Onderzoek naar verbetering wettelijk en regelgevend kader

Het huidig wettelijk en regelgevend kader is onvoldoende om de coöperatieve identiteit en de ethische maatstaven die hiermee gepaard gaan te waarborgen en te promoten. De vraag dringt zich op óf een wijziging van de regelgeving omtrent coöperatieve vennootschappen een geschikt middel is om deze identiteit te promoten. Zo ja, op welke manier? Zo niet, welke zijn de alternatieven?

We bevelen dan ook aan dat er onderzoek wordt uitgevoerd en een debat bij de kernspelers wordt opgestart dat de volgende vragen beantwoordt:

- Is het noodzakelijk om de Belgische vennootschapswetgeving te harmoniseren met de ICA-definitie voor coöperatieve vennootschappen? Helpt dit om de coöperatieve identiteit te promoten en de basisprincipes te waarborgen?
- In hoeverre omarmt de wetgeving de internationaal erkende coöperatieve waarden en principes?
- In hoeverre en in welke mate kunnen de (coöperatieve) normen en waarden afgedwongen worden door de wet? M.a.w. zou een wetgeving die de coöperatieve ICA-waarden volledig omvat een geschikt instrument zijn om deze te waarborgen? Zijn er andere, meer geschikte manieren om de ICA-principes sterker te verankeren in de Belgische coöperaties (bv. zelf-regulatie, NRC-erkenningsvoorwaarden, certificatie/audit)? Welke consequenties hebben deze opties op het wet-

en regelgevend kader en relevante instellingen (bv. zal de NRC moeten transformeren zodat hij meer toeziet op de naleving van de basisprincipes van coöperatief ondernemen)?

- Indien zich een wijziging van de wetgeving opdringt, welke wijzigingen zijn dan nodig zodat die de handhaving van de coöperatieve waarden en principes waarborgt?
- Hoe kan het wettelijke en regelgevend kader (bv. vennootschapswetgeving, erkenning NRC, vennootschap met sociaal oogmerk) beter op elkaar afgestemd worden en transparanter en eenduidiger gemaakt worden, zodat dezelfde definities en coöperatieve waarden en principes worden uitgedragen?
- Kunnen we in deze context leren van internationale ervaringen (bv. SCOOP Frankrijk rond werknemersparticipatie)?

De kernspelers uit de coöperatieve economie zullen zich vervolgens beraden over de uitkomsten van dit onderzoek en gepaste acties ondernemen.

6.2 Aanbevelingen Vlaams niveau

Verankering in het onderwijs

Om coöperatief ondernemen sterker te verankeren in alle lagen van het onderwijs, stellen we drie concrete acties voor:

- **Coöperatief ondernemen opnemen in de onderwijsplannen.** In samenwerking met het ministerie van Onderwijs bekijken een aantal kernspelers uit de coöperatieve economie hoe coöperatief ondernemen structureel in de leerplannen en de eindtermen van het secundair en hoger onderwijs kan worden opgenomen. Coopkracht is bereid om aanvullend relevante samenwerkingsverbanden met scholen uit het middelbaar en hoger onderwijs te faciliteren ter ontwikkeling van ondersteunende leermethodes en –materiaal.
- **Opzetten van een European Business School for Co-operative Entrepreneurs (op bachelor- en master-niveau).** Dit legt de klemtoon op de noodzaak van verdiepend en gespecialiseerd hoger onderwijs voor (toekomstige) coöperatieve ondernemers dat zal aansluiten bij bestaande hoger onderwijsinitiatieven. Door de geografische nabijheid van een aantal Europese kernspelers op het vlak van coöperatief ondernemen (bv. Co-operatives Europe en andere EU-Instanties) kan België een voortrekkersrol spelen op vlak van vraag en aanbod rond gespecialiseerd hoger onderwijs. Ook is het belangrijk dat we niet-Europese spelers, die overwegen een Europese poot op te zetten voor hoger managementonderwijs voor coöperatieve ondernemers, een stap vóór zijn.
- **Ontwikkeling van kennis en vaardigheden die nodig zijn voor (coöperatief) ondernemerschap bij de toekomstige generatie.** We moeten vooral nadenken welke rol het hoger onderwijs kan spelen bij de promotie van (coöperatief ondernemerschap). Bv. hoe kunnen onderwijsinstellingen meer innovators leveren en studenten die weten hoe duurzaam ondernemen te vertalen in de praktijk om de uitdagingen van onze maatschappij aan te pakken? Belangrijk in deze context is ervaringsgericht leren en werken met rolmodellen (o.a. stages bij coöperaties, vertegenwoordiging van de coöperaties op alle jobbeurzen). Als we jongeren willen bereiken moeten we ook met toekomstgerichte communicatie en leermethodes werken (bv. sociale media) en niet alleen

uitsluitend via het traditioneel onderwijssysteem.

Ondersteuning van nieuwe initiatieven en exploreren van de kracht van de coöperaties

Het uitwerken van de in de vorige hoofdstukken aangehaalde sectoren is een samenspel tussen de burgers, gespecialiseerde adviesbureaus en dienstverleners, financiers, het middenveld en de overheid.

Deze laatste speelt een belangrijke rol als regisseur, regelgever en potentiële vennoot via haar specifieke financieringsvehikels. Enkele ideeën:

- energie is van de burger: wind- en zonne-energie;
- cultuur: de bibliotheek geven we terug in handen van de burger
- bejaardenzorg: burgers worden stapsgewijs eigenaar van de verzorgingsinstelling waarin ze mogelijk later terechtkomen. Zo worden de eigendomsverhoudingen en dus de afhankelijkheidspositie omgekeerd.
- hergebruik: collectiviseren van afval.

Wij menen dat binnen deze sectoren en andere vergelijkbare initiatieven de kracht van de coöperatie verder geëxploreerd kan worden omwille van haar innovatieve, maatschappelijk verantwoorde en tegelijk bedrijfseconomisch efficiënte benadering.

Het is belangrijk dat de overheid deze sectoren ondersteunt vanuit een beleidsdomein-overschrijdend perspectief. Zodat de maatschappelijke behoefte voor bijvoorbeeld bejaardenzorg adequaat door een economische actor opgepakt wordt, werken verschillende beleidsdomeinen best samen en stemmen ze hun beleid complementair op elkaar af.

Daarnaast kan de overheid een belangrijke rol spelen bij het ter beschikking stellen van structurele experimenteerruimte om nieuwe ideeën te testen en te up-scalen.

Specifiek voor een aantal sectoren, doen wij de volgende aanbevelingen:

Hernieuwbare energie. De rechtstreekse participatie van burgers bij de ontwikkeling en uitbating van windenergie zou decretaal verankerd moeten worden. De wind is immers een gemeenschappelijk goed. Windenergie op land moet voor 50% opengesteld worden voor rechtstreekse participatie van burgers. In Wallonië keurde de regering hiervoor een 'cadre de référence' goed. Onder rechtstreekse participatie moet verstaan worden: het naleven van de principes van coöperatief ondernemen, vastgelegd en geactualiseerd door het Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA) in 1995.

Social-profit. In een aantal sectoren van de social profit zoals sport, wonen en zorg, kunst en cultuur, bejaardenzorg, kinderopvang, ... wordt coöperatief ondernemen verkend als alternatief om meer marktwerking te krijgen mét permanente aandacht voor kwaliteit en toegankelijkheid van de aangeboden dienstverlening. Deze sectoren werken nog vaak (deels) met subsidies. Een belangrijke overweging voor deze sector is om eveneens subsidietoekenning te voorzien voor NRC-erkende coöperatieve vennootschappen, al dan niet met een sociaal oogmerk

Sociale Economie. Binnen het Maatwerkdecreet wordt het mogelijk gemaakt dat de voormalige beschutte werkplaatsen en sociale werkplaatsen het statuut van (Coöperatieve) Vennootschap met Sociaal Oogmerk aannemen. De sector is evenwel meestal alleen vertrouwd met het vzw-statuuat. De

Vlaamse overheid dient de sector te informeren/sensibiliseren over de mogelijkheden van het cvba-vso statuut, bijvoorbeeld in het kader van groei-, herstructurerings- en fusieprocessen, en dit structureel in te bedden in de maatregelen die zij voorziet.

Versterking ondersteuningsaanbod

Er is nood aan een samenhangend en wederzijds bevruchtend ondersteuningsaanbod door de kernspelers in de coöperatieve economie met kennis en informatie. De belangrijkste elementen van een dergelijk ondersteuningsaanbod zijn de volgende:

1. Promotie coöperatief gedachtegoed

De promotie van de coöperatieve ondernemingsvorm werd tot nu toe opgepakt door de website www.cooperatievlaanderen.be. Deze website is een gestroomlijnd communicatiekanaal dat juridische en andere informatie aanbiedt aan al wie daarnaar zoekt. In de toekomst blijft het noodzakelijk dat de informatie op deze website wordt aangevuld en geüpdated.

De formule van het **jaarlijks evenement rond coöperatief ondernemen** was een geschikt instrument coöperatief denken en leven zichtbaar te maken in de Vlaamse samenleving. We bevelen dan ook aan om deze traditie voort te zetten in de komende regeerperiode. Naast het feit dat dit forum startende ondernemers warm maakt voor coöperatief ondernemen, zal het accent in de toekomst meer moeten liggen op het verdiepend uitwerken van antwoorden op (toekomstige) uitdagingen waar de coöperatieve ondernemingsvorm mee geconfronteerd geraakt.

Coöperatief ondernemen is vandaag ingebed in het beleidsdomein van het Vlaams Ministerie van Energie, Wonen, Steden, en Sociale Economie. Omdat coöperatief ondernemen vandaag steeds meer doorbreekt in heel diverse sectoren, is het belangrijk dat ook **belendende Vlaamse beleidsdomeinen** in toenemende mate over deze ondernemingsvorm worden gesensibiliseerd en tot samenwerking worden aangezet. Men kan hierbij denken aan introductieworkshops tot coöperatief ondernemen voor belendende beleidsmedewerkers en kabinetsleden en begeleidend onderzoek naar geschikte beleidsmaatregelen die coöperatief ondernemen faciliteren.

Daarnaast is de **sensibilisering van relevante beroepsbeoefenaars** zoals juristen, accountants, fiscalisten en notarissen essentieel, zodat coöperatieve ondernemers adequaat ondersteund worden bij de opstart en uitbouw van hun onderneming. We stellen voor dat jaarlijks een seminarie wordt georganiseerd voor juristen/notarissen en een voor accountants/fiscalisten.

2. Eerste- en tweedelijnsadvies

Startende ondernemers hebben nood aan een eerste oriëntatie om voor deze ondernemingsvorm te kiezen (eerstelijnsadvies). Daarnaast hebben zowel starters als bestaande coöperatieve ondernemers nood aan gespecialiseerd advies dat rekening houdt met de individuele eigenheid van hun coöperaties (tweedelijnsadvies). Deze manier van ondersteuning blijft noodzakelijk, ook in de toekomst. We bevelen de begeleiding van een 100-tal eerstelijnsdossiers en een 60-tal tweedelijnsdossiers aan per jaar.

3. Vorming

Er worden tal van vormingsinitiatieven rond coöperatief ondernemen door verschillende coöperatieve dienstverleners (bv. introductie- of themaworkshops coöperatief ondernemen, intervisiereeksen) aangeboden. We geloven dat daarnaast een grotere populatie starters op een gestructureerde en laagdrempelige manier kan gesensibiliseerd en gevormd worden met behulp van een e-learning pakket rond coöperatief ondernemen. De informatie en aanpak van www.cooperatievlaanderen.be, de inspanningen die Coopkracht levert rond het ICA-kompas en bestaande informatie vervat in handboeken en startersgidsen kunnen in deze context als basis dienen voor verdere ontwikkeling.

4. Kennis delen en ontwikkelen

Kennis delen en ontwikkelen is belangrijk zodat de coöperatieve beweging innovatief en toekomstgericht blijft. Deze taak wordt best door wederzijds aanvullende activiteiten van de kernspelers opgenomen.

- **Kennisinstrumenten ontwikkelen.** Het ter beschikking stellen van gezamenlijke kennis en best-practices ter verduurzaming van de coöperatieve bedrijfsvoering door de ontwikkeling van nieuwe kennisinstrumenten. De ontwikkeling van het 'ICA-kompas' door Coopkracht gedurende 2013 en 2014 is een voorbeeld van een dergelijk kennisinstrument. Het kompas is een e-learning instrument dat coöperaties sensibiliseert over de ICA-principes en hen helpt hun werking aan de ICA-principes te toetsen en leerdoelen te identificeren. We verwachten daarnaast dat dit "ICA-kompas" voor een groeiende populatie ondernemingen een ondersteunende en zelfregulerende aanvulling zal worden op de inspanningen op wettelijk en regelgevend vlak.
- **Lerende netwerken opzetten.** Idealiter wordt per jaar één intervisietraject voor coöperatieve ondernemers voorzien, waarrond een lerend netwerk wordt opgebouwd.
- **Ontwikkeling van nieuwe sectoren en initiatieven:** zoals is toegelicht hierboven.
- **Wetenschappelijk onderzoek.** Het Vlaamse beleid en andere ondersteuningsmaatregelen vanuit de sector hebben nood aan systematisch wetenschappelijk onderzoek over het economisch en maatschappelijk gewicht en meerwaarde van coöperaties in België, welke bijdrage ze leveren aan de verduurzaming van onze economie en welke coöperaties volgens de coöperatieve identiteit ondernemen. Bestaand onderzoek zoals de "Profielchets Coöperaties in België" moeten daarom voortgezet en adequaat ondersteund worden.

5. Erkenning van Coopkracht als gesprekspartner voor de overheid

Een grote meerwaarde voor de vele coöperaties in ons land is de betrokkenheid en verbondenheid met een grotere coöperatieve beweging. 'Erbij horen' vanuit engagement en overtuiging alsook gezamenlijke visievorming creëren een samenhorigheidsgevoel. Coopkracht is hét onafhankelijk platform voor de waardegedreven coöperaties in Vlaanderen en werkt op de volgende vlakken: (i) kennis delen en ontwikkelen door coöperaties praktisch en virtueel samen te brengen, onderlinge samenwerking stimuleren en werken rond gezamenlijke visievorming; (ii) ervaringen uitwisselen met de belangrijkste spelers uit de coöperatieve beweging op Europees en internationaal vlak; (iii) beleid beïnvloeden door de coöperaties te vertegenwoordigen, beleidsvoorstellen te formuleren en de gesprekspartner te zijn voor de overheid, en (iv) het coöperatieve gedachtegoed extern profileren. Ook voor de komende regeerperiode vragen wij erkenning van Coopkracht als de gesprekspartner voor de overheid.

6.3 Aanbevelingen Europees niveau

Coopkracht zal in samenwerking met Cooperatives Europe het beleid van de EU Commissie en andere relevante directoraten ten gunste van de coöperaties blijven beïnvloeden.

Coopkracht onderschrijft de aanbevelingen die het Europees Parlement recent heeft gemaakt in zijn verslag van 12 juni 2013. Dit verslag is te vinden onder:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0301+0+DOC+XML+V0//NL>

Als prioritaire acties voor de komende vijf jaar zien wij de volgende punten. Deze vergen acties zowel op federaal als op Vlaams niveau:

Aanbevelingen van het Europees Parlement	Federaal niveau	Vlaams niveau
Punt 6: Speciale aandacht besteden aan de rol die energiecoöperaties kunnen spelen om het gebruik van hernieuwbare energiebronnen te laten toenemen en de energie-efficiëntie te verbeteren	x	x
Punt 15: merkt op dat in de diverse lidstaten diverse situaties kunnen worden aangetroffen, als gevolg van de juridische en conceptuele verschillen ; verzoekt de Commissie derhalve de bestaande wetgeving onder de loep te nemen om raaklijnen te zoeken die het mogelijk maken om, met inachtneming van de subsidiariteit, de belangrijkste elementen te harmoniseren en zo de obstakels die de ontwikkeling van coöperaties belemmeren, weg te werken	x	
Punt 22: dringt er bij de lidstaten op aan om overeenkomstig aanbeveling 193/2002 van de IAO over te gaan tot een herziening van hun wetgeving die van toepassing is op coöperaties in het algemeen en op specifieke soorten van coöperaties in het bijzonder, bijvoorbeeld werknemerscoöperaties, sociale coöperaties, ambachtcoöperaties en coöperatieve banken, teneinde een alomvattend beleid te voeren om het coöperatieve bedrijfsmodel te ondersteunen en een regelgevingskader te scheppen waarin de erkenning van de rol van coöperaties en de beheersorganisaties ervan wordt bevorderd , vooral op terreinen en in sectoren waar dit model zijn meerwaarde op sociaal en economisch gebied en op het gebied van milieu heeft bewezen; verzoekt de lidstaten om in samenwerking met de sociale partners en andere belanghebbenden op regionaal en lokaal niveau strategische sectoren te identificeren die geschikt zijn voor coöperatieve projecten ; benadrukt dat de lidstaten hiervoor passende financiële instrumenten moeten invoeren en de rol van coöperaties in de nationale sociale dialoog moeten erkennen, alsook de rol van coöperatieve kredietbanken die van oudsher bijzonder belang hechten aan duurzame en sociaal verantwoorde financiering en die sterke lokale wortels hebben; vraagt rekening te houden met deze aanbeveling bij de herziening van de verordening betreffende het statuut van de Europese coöperatieve vennootschap;	x	
Punt 28: merkt op dat het probleem bij de overdracht van bedrijven aan de werknemers zeer vaak niet alleen een kwestie van de lengte van de toepasselijke procedures is, maar ook, en zelfs nog belangrijker, van een gebrek aan kennis over dit bedrijfsscenario bij de relevante		x

<p>beroepsbeoefenaars (bv. juristen en boekhouders) en binnen het rechts- en onderwijssysteem; benadrukt dat opleiding en bewustmaking van alle actoren die tussenbeide komen bij de oprichting van bedrijven of bij de overdracht van het eigenaarschap ervan enorm zouden bijdragen tot de bevordering van deze praktijk; beveelt daarom aan dat de coöperatieve ondernemingsvorm een vaste plaats krijgt in de relevante curricula van universiteiten en managementscholen; is voorts van mening dat meer kennis over coöperaties eveneens moet worden bevorderd en dat de overdracht van bedrijven aan de werknemers in de vorm van een coöperatie financieel moet worden ondersteund, inclusief via een gericht, intelligent gebruik van de structuurfondsen, bij vakbonden en organen die als opdracht hebben informatie over de oprichting of overdracht van bedrijven te verstrekken; onderstreept dat in bepaalde lidstaten deskundigheid is verworven inzake de oprichting of overdracht van bedrijven in de vorm van een coöperatie door coöperatieve federaties en vraagt de Commissie bepalingen in te voeren om meer bepaald de samenwerking en de uitwisseling van goede praktijken en methodes hieromtrent tussen ondernemingen te vergemakkelijken en om hierover verslag uit te brengen aan de Raad en het Parlement</p>		
<p>Punt 41: is van mening dat bij de regulering van de financiële markten en de daaropvolgende uitvoeringswetten rekening moet worden gehouden met de specifieke kenmerken van coöperatieve banken;</p>	x	
<p>Punt 42: benadrukt het feit dat de programma's en fondsen die in het kader van het meerjarig financieel kader (2014-2020) worden vastgesteld, belangrijke instrumenten voor de ondersteuning van coöperaties moeten zijn; voert aan dat bij de vaststelling van operationele programma's de focus moet liggen op het faciliteren van de oprichting van nieuwe coöperaties, op het verstrekken van steun aan duurzame bedrijfsontwikkeling en verantwoorde herstructurering, met name via maatregelen op het gebied van de overdracht van bedrijven aan de werknemers en sociale coöperaties, en op lokale ontwikkeling en sociale, technologische en procesinnovatie, met behulp van algemene subsidies en andere financiële instrumenten, met inbegrip van het Fonds voor aanpassing aan de globalisering;</p>		x
<p>Punt 44: verzoekt de Commissie in het komende begrotingsjaar een proefproject te ondersteunen om te helpen bij de overdracht van bedrijven in crisis aan de werknemers, zodat zij kunnen blijven werken, en zo nieuwe coöperaties te creëren die ondernemingen in crisis of in staat van faillissement er weer bovenop kunnen helpen;</p>		x
<p>Punt 46: is van mening dat de lidstaten ook maatregelen moeten nemen om de toegang van coöperaties tot het volledige scala van diensten ter ondersteuning van bedrijven te vergemakkelijken, aangezien dit hen zal helpen te blijven bijdragen aan een duurzame ontwikkeling van de activiteiten ervan; dringt er in verband hiermee bij de lidstaten op aan maatregelen in te voeren ter facilitering van coöperaties tot krediet, met name voor werknemerscoöperaties, sociale coöperaties, ambachtcoöperaties en coöperaties die bestaan uit micro-ondernemingen;</p>		x
<p>Punt 47: is van mening dat de lidstaten passende maatregelen moeten nemen voor de opheffing van elke wettelijke, administratieve of bureaucratische belemmering die de groei van coöperaties verhindert of beperkt</p>	x	
<p>Punt 48: gelooft dat in heel Europa de toegang van kleine coöperatieve kredietverenigingen tot de markt moet worden vergemakkelijkt;</p>	x	x
<p>Punt 49: is voorts van mening dat samenwerkingsnetwerken tussen kmo's,</p>	x	x

<p>zoals die in de EU al bestaan in de vorm van coöperaties (ambachtcoöperaties, kmo-coöperaties, activiteiten- en werkgelegenheidscoöperaties enz.), moeten worden aangemoedigd, aangezien deze netwerken de oprichting en duurzaamheid van micro- en kleine ondernemingen aanzienlijk versterken door producten gezamenlijk op de markt te brengen, gezamenlijke aankoop of andere gezamenlijke diensten en micro- en kleine ondernemingen helpen een innovatiebron te worden;</p>		
<p>Punt 50: vindt dat diensten voor startende coöperaties moeten worden ontwikkeld om de oprichting van nieuwe coöperaties te steunen; is voorts van mening dat zowel op nationaal als op Europees niveau initiatieven ter bevordering van het coöperatieve model bij potentiële nieuwe ondernemers moeten worden aangemoedigd (bijvoorbeeld in curricula van universiteiten)</p>		x